

אחרון של פסח: לדון את ההורים לכף זכות?

Category: חגים, פסח

הורים משתדלים לעשות ככל יכולתם להיטיב עם ילדיהם. הדבר נכון תמיד, גם למי שזכורה לו חוויה אחרת.

קשה לומר 'יזכור'

לפעמים קורה שלאנשים מסוימים קשה לומר את תפילת ה"יזכור" לזכר נשמת הוריהם. במשך השנים היו כמה פעמים שאנשים אמרו לי שעדיין יש בליבם כעס על ההורים שלהם; פלוני עדיין מרוגז על אבא שלו שלא התנהג אליו כל כך יפה, לא רצה לעזור לו עם כסף בשעה שהוא היה מאוד זקוק לו. השני התלונן שאמא שלו פינקה יותר את אחיו והוא תמיד הרגיש "אזרח סוג ב" בבית שלהם.

אנשים כאלה סוחבים איתם את הכעס הזה שלא נותן להם מנוח במשך שנים רבות. וכשמגיע זמן של "יזכור" או של אמירת קדיש הרגשות הללו צפים ועולים בקרבם. לכן אני רוצה היום לחלוק איתכם סיפור שיעזור לנו מעט להסתכל על תופעות כאלה בפרספקטיבה הנכונה.

בעיירה ברדיטשוב הלך לעולמו גביר העיירה אשר שמו יצא לשמצה כקמצן מופלג. אנשי העיירה הלא אהבו אותו בשל קמצנותו הרו נחת בשומעם כי עבור קבורתו דורשת החברא קדישא מיורשיו סכום כסף גדול. אולם היורשים התנגדו לתשלום הכבוד שהוטל עליהם באומרם, שאין הם אשמים ואין הם חייבים לשאת בתוצאות התנהגותו של הנפטר. הדי הוויכוח הגיעו עד לרב דמתא רבי לוי יצחק מברדיטשוב, והוא קרא אליו את אנשי החברא קדישא לבירור העניין.

לאחר ששמע מיהו הנפטר, הורה להם הרב: אל תדרשו כסף רב עבור הקבורה! הוא אף הודיע שהוא עצמו ישתתף בהלוויה. כראות התושבים את רבם צועד אחר ארון הנפטר, פסקו ממלאכתם ויצאו גם הם לחלוק כבוד אחרון למת. עם תום הלוויה ניגשו חשובי העיר אל הרב ותמהו באוזניו על פשר יחסו אל העשיר הנפטר שהיה ידוע כקמצן.

"התוודעתי אליו" אמר להם רבי לוי יצחק ה"בזכות שלושה דיני תורה שהביא לפני, ואשר מהם עמדתי על אופיו האמיתי של האיש", הסביר להם לגודל הפתעתם.

דין התורה הראשון ה"פתח רלוי"צ בסיפורו ה"התרחש לפני שנים רבות. יום אחד הגיע סוחר לעירנו ובידו סכום כסף גדול אשר הפקידו בידיו סוחרים אחרים כדי שיבצע קניות עבורם. כאשר סיים הסוחר את קניותיו ורצה לשלם, הוא נוכח לדעת שהארנק נעלם. מרוב צער וייאוש התעלף הסוחר. רופא שהוחש להחיותו הצליח לעוררו, אך משנזכר הסוחר שוב באשר אירע לו ה"איבד שוב את הכרתו וכמעט שלא היה ניתן לעוררו. "אם לא ימצא הכסף", אמרו הרופאים,

"חיינו נתונים בסכנה מוחשית!"

לפתע, בעוד כולם עומדים אובדי עצות, הגיע הגביר הנפטר דנן, והודיע כי מצא את האבדה. הוא הושיט את צרור הכסף לידיו של הסוחר שהתעורר מעלפנונו לאחר שהידיעה כי האבדה נמצאה חדרה להכרתו.

מאוחר יותר הגיע לבית הגביר אדם שהזדהה בפניו כגנב שנטל את כספו של הסוחר. "התפעמתי לנוכח גודל המעשה שעשית", אמר הגנב, "ברצוני אפוא לכפר על מעשי, ולמסור לך את הכסף שעמי תמורת הכסף שהענקת לסוחר". אולם העשיר סירב לקבל את הכסף. "הייתה זו זכות גדולה עבורי, להציל בכספי נפש מישראל" אמר, "אינני מוותר על המצווה שעשית". סיים רבי לוי יצחק את תיאור המעשה הראשון ואמר: "משלא הגיעו לעמק השווה, פנו השניים אלי לדין תורה, ואני פסקתי לטובת העשיר הנדיב".

דין התורה השני § המשיך הרה"ק רלוי"צ בסיפורו § התרחש זמן § מה לאחר מכן. אדם בעירנו התקשה בפרנסת בני ביתו וכמוצא אחרון החליט לצאת לעיר אחרת ולחפש שם מקור פרנסה. אשתו חששה כי אם יעזוב את הבית מצבם רק ילך ויחמיר והיא וילדיה יישארו ללא פרוטה ולכן לא הסכימה לנסיעה. אלא שהבעל נחוש היה בדעתו לצאת לדרך. לפתע עלה רעיון במוחו והוא פנה והורה לאשתו: "מידי שבוע תיגשי לגביר ותבקשי ממנו את משכורת עבד הטרחה שטורח אני עבורו בנסיעתי זו" §

לדון לכף זכות § תמיד

האישה האמינה לדברי בעלה ושבוע לאחר שנסע היא ניגשה למשרדו של הגביר וביקשה מגזברו את המשכורת המובטחת. הגזבר, כמובן, לא הבין על איזו משכורת היא שחה ומשלא הצליח לשכנעה בטעותה, קרא לגביר כדי שיסייע לו להיפטר מהאישה המזרה שדורשת משכורת שבועית. כאשר שמע הגביר את טענות האישה, הבין מבין השיטין את אשר אירע והורה לגזבר לשלם לאשה את "משכורת בעלה" מידי שבוע בשבוע.

בינתיים הצליח הבעל בעסקיו וראה פירות בעמלו, הוא חזר לביתו לאשתו ולילדיו והתפלא מאד למצוא בית מסודר שלא חסר בו מאום. לשאלתו כיצד הם הסתדרו עד כה, ענתה האישה כי לפי התוכנית היא אכן קיבלה את המשכורת מידי הגביר מידי שבוע. הבעל אשר ידע את האמת כי אין לו ולגביר שום עסק § התפעל מטוב ליבו של הגביר ואף אליו להשיב לו את הכסף. אלא שהגביר מיאן לקבל את הכסף חזרה בטענה כי "איני מוכן למכור את המצווה שזכיתי בה ביושר". "הגיעו אלי שניהם § סיים רבי לוי יצחק את סיפורו באוזני בני העיר § ושוב פסקתי לטובת הגביר".

דין התורה השלישי התקיים בעקבות הלוואה אותה ביקש מן הגביר אחד הסוחרים בעיר שירד מנכסיו. לשאלתו של הגביר מי יהיה ערב להלוואה, השיב אותו סוחר כי הקב"ה יהיה הערב שלו §

ניאות הגביר לבקשה ונתן את ההלוואה. בהגיע זמן הפירעון לא היה לסוחר את סכום הכסף הדרוש כדי להשיב ורק לאחר שנה הוא בא אל הגביר ובידו סכום הפירעון. להפתעתו, סירב הגביר לקבל את הכסף בטענה כי הקב"ה הערב להלוואה זו ² כבר השיב לו את הכסף. אלא שהסוחר לא חפץ במתנת חנם ורצה להשיב את חובו. "משעמד הגביר בסירובו, ניגשו אלי השניים, ושוב פסקתי לטובת הגביר", סיים רבי לוי יצחק את דבריו.

מוסר ההשכל העובר כחוט השני לאורך שלושת המעשיות הוא, שיש לדון את האדם, את כל כולו, לכף זכות. אפילו אדם כזה שכל הסובבים אותו ראו בו קמצן וכילי מאין כמוהו, היה נדיב לב באופן יוצא דופן. אדרבה, ענוותנותו והקפדתו על מתן בסתר הם הם אשר הסתירו את מעשיו האציליים מעין רואה ² עד שאפילו בניו לא הכירוהו ('שיחות לנוער' ח"ג מנ"א תשכ"ד).

אנו לומדים מן הסיפור הזה שאי אפשר לדון אנשים אחרים, ובוודאי לא את ההורים שלנו. לעולם לא נדע מדוע הם התנהגו באופן מסוים, דבר אחד אנו יודעים ברור: הקב"ה חקק בטבע של ההורים שהם רוצים את טובת ילדיהם, ולכן יתכן שהם לא עשו את הדברים בצורה נכונה, אבל ² ללא ספק ² מה שהם עשו היה בוודאי עם כוונות טובות וחיוביות. כשאנו נדון את הורינו לכף זכות ² בבוא היום ילדינו ידונו אותנו לכף זכות ².